

energetaska politika

teze

inge perko—šeparović

selo ju-mu

danica vujkov

Energetaska politika trebala bi usvajajući koncepciju globalne energetske budućnosti, koja je pretpostavka za naše preživljavanje na ovoj planeti — razraditi kratkoročne, srednjoročne i dugoročne ciljeve energetskog razvoja. Pri tome treba naglasiti da bi između kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih ciljeva trebalo postojati odnos konzistentnosti, gdje se kratkoročni ciljevi javljaju kao funkcija dugoročnih ciljeva. Energetaska politika sa svojim ciljevima mora biti u službi konačnih ciljeva i vrijednosti kako određenih društava tako i globalne zajednice.

Naime, nesigurnosti koje je izazvala energetska kriza trebalo bi bar dijelom absorbirati kroz energetsku politiku, 70-tih godina javlja se naročito širok i uporan zahtjev za formuliranjem energetske politike. Od Evropske ekonomske zajednice i Međunarodne agencije za energiju kao i vlada zemalja članica očekivalo se da koncipiraju svoju energetsku politiku, čiji bi najskromniji cilj bio da se izbjegne najgora posljedice, do kojih je doveo prvi naftni šok ugrožavajući ozbiljno svjetsku trgovinu, i kroz to životni standard mnogih ljudi sileći ih na bolne prilagodbe.

Opseg i složenost problematike koja mora biti obuhvaćena energetskom politikom i to u uvjetima nesigurnosti uzrok je što na jednostavan zahtjev za formuliranjem energetske politike još nema uspješnog odgovora. Formulacija energetske politike bilo globalne ili pojedine zemlje područje je najznačajnije izraženih sukoba i pogadanja. Ono pokreće temeljno pitanje distribucije odnosno redistribucije kako unutar sistema i u globalnim razmjerima s jedne strane, tako i između sadašnje i budućih generacija s druge strane. Dok se ne prizna taj osnovni problem distribucije i ne potraži način posredovanja grupa u sukobu, postojati će zašto u kopiranju energetske politike.

Energetaska politika, kako globalno tako i pojedine zemlje utvrđuje se izborom energetske tehnologije. Kako je u suvremenim društvima politika prije svega ekonomija, a ekonomija tehnologija, odluke o izboru tehnologija javljaju se kao najznačajnije odluke, među kojima prvo mjesto pripada odlukama o energetskim tehnologijama. Visoko razvijeni svijet Zapada je kroz tehnokratsku ideologiju u kojoj znanost omogućava beskonačni ekonomski rast i materijalno obilje ponudio komplekarni tip energije — nuklearnu energiju: energiju koja se može proizvesti u neograničenim količinama, koja može biti toliko jeftina da je praktički ne treba naplaćivati, pa će na taj način omogućiti ekonomski razvoj svih, pa i nerazvijenijih zemalja.

Dok u nekoj zemlji, pa i globalnoj zajednici dominira ideologija ekonomske ekspanzije, dotle u energetskoj politici mora dominirati nuklearna energija kao dominantna energetska tehnologija. Upravo to opravdava nastojanje da se nuklearnom energijom posebno pozabavimo.

Jugoslavija u tom smislu ne predstavlja nikakav izuzetak. Kao dio globalne zajednice ona je iskusila težinu prilagodbe situaciji koja je nastala prvim, a posebno drigim naftnim šokom. Kao zemlja u razvoju platila je to teškim zaduživanjem i vrtoglavih opadanjem životnog standarda.

Poput ostalih zemalja, pod utjecajem tehnokratskog videnja, koje je dolazilo do izražaja kod većine futurologa prve polovine sedamdesetih godina energetska budućnost tražila se prije svega u nuklearnoj energiji. I dok su se prva ozbiljnija suprostavljanja nuklearnoj energiji u razvijenim zemljama Zapada javila već sredinom 70-tih godina, a naročito poslije nesreće na nuklearnoj elektrani Otok tri milje, u Jugoslaviji ona su znatno novijeg datuma i dolaze posebno do izražaja tek poslije nuklearne katastrofe na elektrani Černobil. Tek tada je energetaska budućnost Jugoslavije u kojoj vrlo značajna uloga pripada nuklearnoj ener-

giji dovedena je u pitanje i to prvenstveno iz razloga sigurnosti. K tome bi se mogli dodati i ekonomski razlozi, prema kojima je nuklearna alternativa energetske budućnosti najskuplja, jer isključuje svaki daljnji izbor, time iscrpljuje cjelokupnu akumulaciju zemlje, koja se odlučuje za provedbu nuklearnog programa. Zastupnici nuklearne energije navode nuklearnu energiju kao nužnost za izlazak iz energetske krize, kad su potrebne sve veće količine energije da bi se osigurao neometan ekonomski razvoj, što je posebno značajno za Jugoslaviju kao zemlju u razvoju.

Nakon izvještaja UN komisije o »Okolini i razvoju« kojim se afirmira model »održivog razvoja« za razliku od modela rasta, kao model koji je obavezan za sve članice Svjetske zajednice — mijenja se i pristup energetskoj politici. Siguran i održiv energetski put je krucijalan za održiv razvoj. Komisija smatra da je politika štednje energije najbolji put prema održivoj budućnosti. Efikasno i produktivno korištenje primarne energije osiguralo bi bitne energetske usluge bez da se pojave nedostaci energije. U idućih 50 godina moglo bi se osigurati isti nivo energetske usluge kakav postoji danas, s tim da se potroši svega 50% primarne energije od one koja se troši danas. U kontekstu ovakvog razmišljanja Komisija je istakla da nema ni jednog oblika energije koji nema negativnih utjecaja na okolini. Što se tiče nuklearne energije Komisija je zauzela stanovište da je korištenje nuklearne energije opravdano ako postoje solidna rješenja za zasada neriješene probleme kao što je problem sigurnog odlaganja nuklearnog otpada.

Zbog toga komisija se založila za ulaganje najvećih napora kako bi se razvili potencijali obnovljenih energetske izvora koji bi oblikovali osnove, globalne energetske strukture tokom 21. stoljeća.

S obzirom na dramatične promjene klime (»efekt staklenika«) kisele kiše koji izaziva upotreba fosilnih goriva u proizvodnji energije — ovo je najvažnije područje brzih promjena — ako želimo osigurati održiv razvoj.

Kako proizvodnja nuklearne energije nosi sa sobom neriješene probleme sigurnog odlaganja radioaktivnog otpada, iako moramo napomenuti da Međunarodna agencija za atomsku energiju ističe kako mišljenje UN komisije o okolini i razvoju ne dijele istaknuti (knowledgeable) znanstvenici i inženjeri.

Na osnovu izloženog slijedi da bi najbolja energetska politika sa stanovišta »održivog razvoja« bila:

— snažno povećanje energetske efikasnosti na kratki rok, dopunjeno obnovljenim izvorima energije na dugi rok.

Ova politika traži da se poboljša energetska efikasnost industrije. Ako bi energetska efikasnost rasla 2% godišnje, smanjila bi se godišnja koncentracija ugljičnog dioksida polovicu do 2075, što bi još uvijek značilo povećanje temperature za 1°C.

Za ovu energetsku politiku potrebna je politika cijena energije — kao jedne od bitnih pretpostavki racionalnog energetskog sistema. Cijene određuju poticaje za razvoj novih izvora energije i efikasnost s kojom se energija koristi. Pri tome je najznačajnija cijena nafte, koja se ne može određivati jedino kroz mehanizam tržišta. Velika uloga u nastojanju stvaranja efikasnih energetske sistema pripada poreskoj politici.

Zaključno

Na razini diskusije između eksperata trebalo bi ustanoviti:

1. energetske potrebe za Hrvatsku i Jugoslaviju slijedeći logiku modela održivog razvoja
2. energetsku politiku Hrvatske i Jugoslavije u kojoj se određuje rang prioriteta pojedinih energetske izvora i eventualne promjene tokom vremena, kao i subjekti te instrumenti kojima će se takva politika provesti.

U selu JU-MU, na ulevo-desnoj strani sveta, Živa smrt visila je o koncu, i disala na jedvitejade: bilo je to selo, i bez kompasa, i bez mape.

Nepismeni stanovnici sela, tukli su se i ubijali, tek da prekrate vreme. Besposleni i dokoni, rano ujutru, okupljali su se na seoskom trgu, gde se nalazila prazna tikva, u koju su stanovnici sela JU-MU, obavljali nuždu. I tek u nuždi, nužde-radi, bili su — složni! Groblje nisu imali, ali teško onom, ko praznu tikvu — promaši! U lance su ga vezivali stražari, i udarali mu vrući žig, i spređa, i odpozadi. I pošto žigosani više nije mogao, ni da pi... ni da ka... grizao bi sopstveni jezik žive smrti.

U polupismeno stanovništvo sela, ubrajali su se starci, i oni koji su bili nesposobni da nose oružje. I šta su oni radili? Ggggrrrrrr-juuuuuuu-ooopp! Po ceo dan, zatvoreni u gluve pećine, otvarali su usta, i pokušavali da izgovore reč. Bilo kakvu, bilo koju, ali — uzalud! Reč je bila sakrivena-čuvana, iza sedam gvozdenih vrata, koja jedan-jedini ključ otključava. Kako doći do ključa? O tome niko nije mogao, ni da sanja! Polupismeni nisu bili zaduženi, a ni odgovorni, za takvu vrstu posla.

I dok su se nepismeni, tukli i ubijali, nanošeci štetu, ionako osiromašenoj okolini, polupismeni su mucali-sricali u hladovini, na prvi pogled, samozadovoljni i bezopasni. Ali, u sumrak, njihovi provajljeni apetiti; nisu se više mogli obuzdati. Izlazili su iz gluvih pećina, kao razjareni bikovi, i proždrali nejahe životinje, koje nisu uspevale, na vreme, da im se sklone s puta. Pošto su bunari odavno presušili, žed su gasili krvlju grešnika-savremenika.

Dešavalo se, da noću, u baštice grune, i razulareno-naoružano stanovništvo. Živa smrt razumnih bila je tada manja od makovog zrna. Strah je drhtao u kostima, prozorčići su se tresli, a leje bi osvanule ugažene, i natopljene krvlju. Razumni su se, ipak, tešili: kakve su, da su, baštice su, još uvek, na svom mestu! Ali, evo iznenađenja! Jednog kišnog predvečerja, dok je oluja potresala, i nebo, i zemlju, banuo je u selo JU-MU, na ulevo-desnoj strani sveta, Vincent: čovek bez zanimanja, a ipak, stvaralac! Mokar do gole kože, i u blatu do kolena, (mogao bi, i da predahne, od duga puta), osluškivao je unutarnji glas, koji je govorio: bog je pogrešio stvarajući ovaj svet, ali je ostavio, i mogućnost da grešku ispravi. Dešava se, da i najboljeg majstora ruka izneveri. Suština se ne vidi golim okom, i ma koliko ruka bila vešta, slika ostaje prazna. Tvoja slika trebalo bi da progovori!... I u tom trenu, kroz prozorče proviri jedan od razumnih, (zabrinut za svoju bašticu), i spazi nepoznatog. Od novog, neočekivanog straha, jedva je uspeo da sakrije glavu tamom svoga sobička. Putnik sam, otvorite! — viknu Vincent, ali — uzalud! I već kad je rešio da krene dalje, u naletu oluje, prozorče se naglo, širom otvori... Vetar je grunuo u mračnu odaju, a sa njim, i Vincent, sa svojim zavežljajem.

Razumni je drhtao kao prut, pritajen na drugom kraju sobička. Pa, ipak, Vincentu su prišla deca. Pretresala su njegov zavežljaj, i pošto u njemu nisu našla ništa, što bi se moglo strpati u usta, i pojesti, deca su zaplakala. U tom trenu svevula je munja; Vincentova duša je plamtela, dok je unutarnji glas govorio: budi strpljiv kao bog; strpljenje je tvoja snaga... Ko je ovaj, i odakle je, strahovao je razumni, i težio se: oluja ga je donela, oluja će ga i odneti... I gle, čuda! Zatutnji zemlja, zagrmje glas jevanđelja, i zbilja, — nestade Vincenta!

Boo-žžžeee! — Stanovnici sela poskakaše na noge, ne razabirajući, da li je taj glas bio nedokučivi san, ili njima nepoznata java. Mamurni, u oluji, pojurili su prema seoskom trgu, kad zaprepašeni, primetiše da im se tlo pod nogama — izmiče! I stanovnici sela JU-MU na ulevo-desnoj strani sveta, složni i jedinstveni, okrenuše korak nagrat, ne bi li se, ponovo, dočepali kreveta, u kojima su do malopre, hrkali. Ali, — zemlja je u zemlju — pro-pa-la! Konac se na kalemu namotava-odmotava, Nebo nema, ni početka, ni kraja.